

Iza Zorc, OŠ Pod goro, Slovenske Konjice
Mentorica: Irena Švab

BESEDE, KI USTVARJAJO SIMFONIJO, OBČUTKI, KI OGREJEJO SRCE

Vsi, »tudi tisti, ki so dostej brali le oglase, osmrtnice in vremensko napoved«, ga poznamo. Cankarja, namreč. Umetnika. Nedosegeljivega mojstra slovenske besede. Velikana. Človeka s čutečim srcem.

Vsakdo, ne le Desa Muck, bi bil počaščen stati ob boku našemu največjemu pisatelju. Desa ga je v svojih mladih letih oboževala, kljub temu da ga ni čisto natančno razumela. Mislim, da v tej povedi lahko najdem tudi sebe. Navdušena sem nad njegovimi jezikovno in kompozicijsko dognanimi etično-psihološkimi črticami z avtobiografsko osnovo. Moram pa priznati, da ga sprva nisem marala, njegova temačnost me je odvrčala, kljub temu da v njegovih delih lahko najdemo novo luč, nov začetek, novo bistvo: »Slikal sem noč, vso pusto in sivo, da bi srce tem silneje zakoprnelo po čisti lučik« (I. Cankar).

No, pa če se malo vrnemo k avtorici tega izhodiščnega spisa. Prve izdaje sicer nisem brala, sem pa zasledila, da je profesor A. Blatnik s Filozofske fakultete Ljubljana povedal kritiko o njej. Nanašala se je na to, da je preslabo lektorirana. Pozneje je pisateljica to popravila, vendar je njen jezik še vedno poln metafor, zanimivih primer, pregovorov in slengovskih besed.

Za Deso ni značilen le mladostniški način izražanja, temveč tudi njena ljubezen do živali. Le-to lahko zaznamo v mnogih njenih delih. Doma ima veliko živali, ki jo osrečujejo. Pravi, da nas konji zdravijo in nam v teh kriznih in težkih časih vračajo vero in upanje v nov in boljši jutri. Ne tak, v katerem vsi samo brezbrizno hitimo in nimamo časa drug za drugega. Ta sodobna mladinska pisateljica je res lepo opisala te inteligentne živali. One ljubijo

brez predsodkov. Ne ozirajo se na raso, vero, narodnost, način življenja in zunanji videz. One pač ljubijo. Preprosto. Iskreno. S srcem.

Skozi to pismo odseva sporočilo mladinskega romana Nebo v očesu lipičanca. Govori o tem, da so živali sposobne biti s svojo nesebično ljubeznijo vzor ljudem, ki počasi pozabljamo na to, kako pomembno je, da se iskreno cenimo in imamo radi, ker nam je tako lepše in boljše, kjerkoli smo in bomo.

Človeški in živalski svet. Tako različna, a tako podobna. Menim, da se razlikujeta po besedah. V enem svetu so, v drugem jih ni. Zato je tam tako lepo. Besede so bile vir nesporazuma pri Desinih književnih junakih Medei, Aljažu in Almiri iz preprostega razloga, ker »grejo na poti iz srca do ust mimo možganov in se spremenijo v nekaj čisto drugega« (D. Muck). A lahko tudi brez besed najdemo pot v večni želji, da nekaj bi nekje, v hiši sanj, si našli svoj pristan? »Ljubezen, ko ni stopila na jezik, te v srcu ni bilo več« (I. Cankar). Lahko torej z besedami, lahko med njimi, lahko brez njih. Tako je najlepše. Vdano in brez besed.

Pozoren bralec pa lahko med vrsticami zazna tudi nekaj podobnosti med svetom, v katerem vladajo brezpogojna iskrenost, predanost, inteligenca, nedolžnost in ponos, ter med svetom, kjer se zaradi nenehnega hitenja in brezbržnega pogleda v svet, te vrednote počasi, a vztrajno izgubljajo.

Vsak mladič, človeški in živalski, mora enkrat sam zakorakati v svet. V samostojnost. V veselje in smeh, v bedo in bridkost. Vsak mora nekoč prerezati popkovino. Pred tem pa je dolga priprava na nekaj, kar te razočara, nekaj, kar te preseneča iz dneva v dan, nekaj, kar te nauči in izuči, nekaj, čemur pravimo življenje. Kljub temu da se starši, učitelji in drugi neizmerno trudijo, da bi nam na srce položili svoje izkušnje, polne globokih življenjskih spoznanj. Pa vendar se vsi zavedamo, da v resnici štejejo le naše preizkušnje. Ali kot bi rekla Muckova: »Z vsemi otroki je isto, s konjskimi in človeškimi. Nikoli jih ne moreš dovolj pripraviti na življenje« (D. Muck).

V življenju pa igrajo veliko vlogo besede. Z njimi se je rad poigral tudi velikan slovenske moderne. Njegova moč besede je nepojmljiva. Uporablja veliko metafor, okrasnih pridevkov, paralelizmov, retoričnih vprašanj, poosebitev in primer – »greh, ki je kakor črn madež na duši in ostane na vekomaj«. (I. Cankar) Greh bi bil, če ne omenim njegove ritmiziranosti v prozi, ki se stopnjuje tako, da včasih pride do zaporednega izmenjavanja poudarjenih in nepoudarjenih zlogov. Res izjemno »Beseda je odvisna od ritma in ritem je odvisen od vsebine.« (I. Cankar)

Če sem za nedosegljivega mojstra slovenske besede, ki je ustvaril evropsko slovenščino in dokazal, da ta naš preljubi jezik ni le jezik za enostavčne povedi, »ki jih pišejo tisti, ki drugih ne znajo« (I. Cankar), dejala, da gre pri njem skoraj za lirične pesmi v prozi, moram za Muckovo prav nasprotno. S svojim v ironičnost oblečenim pisanjem zna zmagovito pristopiti do mladega bralca, zato so njena dela med najbolj branih. Uporablja neknjižne besede: »Ko smo opazili šlamparijo, je bilo že prepozno« (D. Muck), pretiravanja: »Zato pa ste se bralci prve izdaje lahko šli zabavne igrice s svojo učiteljico slovenščine in iskali tistih nekaj napak, zaradi katerih ponoči niso mogle spati« (D. Muck), psovke: »Jebi se! Crkni, kreten bosanski.« (D. Muck) ter številne druge zanimive pregovore in metafore.

Ženska, ki »ljubi čisto vse živali, ljudi pa ne čisto vseh«, se je rodila 29. avgusta 1955 v Ljubljani. Kolumnistka, igralka in pisateljica, ki jo uvrščamo v obdobje sodobne književnosti, je prejela številne nagrade, med drugim tudi večernico in Levstikovo nagrado. Najbolj znana dela te mladinske pisateljice so: romana Hči Lune in Pod milim nebom, zbirki Anica in Blazno resno, pravljica Čudež v operi ...

Njen tretjeosebni mladinski roman ima veliko podobnosti z Ivanovimi prvoosebnimi etično-psihološkimi črticami z avtobiografsko osnovo. Glavna povezava se mi zdi ta, da oba pisatelja bralca silita k razmišljanju o stiskah in radostih vsakdana.

Ivan Cankar se je rodil 10. maja 1876 na Vrhniki. Ljudsko šolo je obiskoval v domačem kraju, pozneje pa je šolanje nadaljeval v Ljubljani in na Dunaju. Bil je pisatelj, pesnik, dramatik, esejist in politik. Njegov opus je zelo obsežen in raznovrsten. Najbolj znana dela prvega slovenskega poklicnega pisatelja so: drama Kralj na Betajnovi, črtice Vinjete, romana Na klancu in Hlapci, povesti Aleš iz Razora in Hlapec Jernej in njegova pravica. Življenje velikana slovenske moderne se je izteklo 11. decembra 1918 v Ljubljani.

Moje življenje je sprva izhajalo v podlistku v Slovenskem narodu, prvič pa so bile izdane leta 1920. Druga izdaja je luč ugledala leta 1984 v zbirki Moja knjižnica pri založbi Mladinska knjiga.

Desino delo je izšlo leta 2012 pri založbi GO Partner d.o.o. 181 strani dolg roman, ki vsebuje fotografije iz Lipice, je posvečen 430. obletnici tega kulturnozgodovinskega spomenika, kjer »se nebo odpre točno nad nami« (D. Muck), izšel pa je ob njegovi finančni podpori.

Ivan Cankar, Desa Muck in mladi bralec. Zmagovita naveza. Prvi me je privlačil s svojo neponarejenostjo, iskrenostjo in dovršenostjo, s katero slika podobe iz svoje mladosti. Njegove črtice so mi nudile tudi dober pogled v njegov odnos z mamo, ki je bila navkljub njihovi revščini prava junakinja samoodpovedi v prid številne družine. Zdi se, da njena roka varno ureja pisateljev otroški svet, kadar ta slučajno zabrede na stranska pota. To delo je v mojem srcu pustilo močno sled, ki zlepa ne bo izginila ...

Desa pa me je pritegnila s svojim načinom pisanja in sporočilnostjo.

Če malo povežem oba pisatelja, oba želita bralcu položiti nekaj na srce. Nekaj »nežnega, mimobežnega, kot šum in šepet, kot dih in drget v poslednji minuti« (T. Pavček). Čeprav dandanes mladi nismo več tako dovtetni za ljubezen, bolečino, greh in krivico, kot je bil Ivan, še vedno čutimo. Čutimo to melodijo knjig, ki tako lepo zveni. Čutimo to milozvočnost, ta odnos, občutek, skico, zapis, ki jo ustvarjajo besede. Besede velikana in besede odprte in ne-konservativne Dese. Kakršnekoli so besede, kdorkoli jih zlije na list in »kuje stavek na stavek«, v kateremkoli obdobju so napisane ... To ni pomembno. Poglavitno je, da bralcu govorijo iz srca. Da jih začuti. Sliši. Vzljubi. Jaz sem vzljubila to simfonijo Cankarja in Muckove. Dajte tudi vi. Prepustite se melodiji, ki tako lepo zveni. Občutkom, ki ogrejejo srce.